

Viite: VM/504/03.01.00/2017

Lausunto maakuntien rahoitusta koskevan lakiluonnoksen (HE 15/2017) täydennyksestä

Polvijärven kunta esittää lausuntonaan lakiluonnoksesta seuraavaa:

Yleistä

Esitysluonnoksessa ehdotetaan täydennettäväksi maakuntien rahoituksesta aiemmin annettua lakiehdotusta niin, että maakuntien rahoitusjärjestelmää voitaisiin käsitellä kokonaisuutena kaikkien tehtävien osalta. Kokonaisuutena esitys käsittää siten laajasti sosiaali- ja terveydenhuollon mukaan lukien ympäristöterveydenhuollon sekä palo- ja pelastustoimen. Muut rahoituskokonaisuuteen liittyvät tehtävät koskevat mm. aluekehittämistä ja rakennerahastotoimintaa, elinkeinojen edistämistä sekä maatalous- ja viljelijätukihallintoa ja maatalouslomitusta.

Kyse on erittäin laajasta tehtäväkokonaisuudesta ja on hyvä, että rahoituksen määräytyminen tulee esityksen mukaisesti tapahtumaan laskennallisten kriteerien perusteella. Esitetyt laskentatekijät vastaavat hyvin sitä, mikä ko. tehtävän kustannukset ovat ja miten ne eroavat 18 maakunnan osalta. Maakunnittain eroja palvelutarpeessa on merkittävästi puhutaanpa sitten sosiaali- ja terveydenhuollosta tai yritystoiminnan ja työllisyyden edistämisestä. Pohjois-Karjalan maakunnan osalta tarpeeseen perustuva rahoituksen jako maakuntien kesken on ainoa oikea tapa toteuttaa mahdollisimman oikeudenmukainen malli. Maakuntien rahoituksen tulee olla suurelta osin yleiskatteellista, mikä mahdollistaa edes jonkinlaista liikkumavaraa talouteen ja toimintaan.

Jokaisen maakunnan on pakko 2020-luvulla sopeuttaa toimintaansa johtuen erityisesti siitä, että julkiselle taloudelle on asetettu tiukka kustannusten kasvun hillintä 3 mrd. €. Maakunnittain on koelaskentojen perusteella eroja siinä, miten tuleva rahoitusmäärä suhteutuu nykytasoon. On hyvä, että esityksessä maakuntauudistuksen aloitusvuoden rahoitus tulee tapahtumaan historiakehityksen perusteella. Polvijärven kunta näkee erittäin hyvänä, että esityksessä on myös riittävän pituinen siirtymäkausi muutokseen vuoteen 2023 saakka, jolloin maakunnat tiedostavat muutoksen ajoissa ja pystyvät toimintojen suunnittelussa ja mitoituksessa huomiomaan rahoitustason muutokset. Näin muodostuu paremmat edellytykset sille, että sinänsä erittäin haastavassa talouden tilanteessa ei lähtökohtaisesti aseteta mitään maakuntaa mahdottoman ja ennalta-arvaamattoman tilanteen eteen heti uudistuksen alussa.

Polvijärven kunta näkee hyvänä, että maakuntauudistusta koskevaan lakipakettiin esitetään täydennystä liittyen kuntien ja kuntayhtymien toimitilojen valtionosuuksiin. Säännöksellä varmistetaan kuntasektorin kannalta erittäin tärkeä periaate, minkä mukaan valtio ei peri takaisin aikanaan myönnettyjä valtionosuuksia mikäli kiinteistön käyttötarkoituksen muutos tai tyhjilleen jääminen johtuu maakuntauudistuksen toimeenpanosta eikä kunnan omasta syystä.

Maakuntien toiminnan, talouden ja itsehallinnon varmistamiseksi Polvijärven kunta esittää, että maakuntaveron käyttöön ottaminen tulee saada mahdollisimman pian valmisteluun. Maakuntien jatkon kannalta on ensiarvoisen tärkeää, että talouden ja palvelutason omaehtoista pelivaraa turvataan maakuntaveron kanto-oikeudella. Maakunnille esitetyssä rahoitusmallissa talouden reunaehdot ja talouden sopeuttamiskeinot ovat auttamatta liian vähäiset. Maakuntavaltuustolle ei anneta juurikaan ns. työkaluja talouden sopeuttamiseen, koska pitkäaikaisen lainan otto on rajattu eikä toisaalta asiakasmaksutulojen säätelyyn ole ilmeisemmin mahdollisuuksia.

Maakuntaverotuksen myötä maakuntavaltuustolle tulisi valta päättää palvelutasosta sekä verotuksen tasosta sen mukaisesti, että talous pysyy maakuntalain edellyttämässä tasapainossa tai ylijäämäisenä. Maan eri osien veropohjan vaihtelut tulee ottaa huomioon maakuntaverosta säädettäessä niin, että niiden tasaamiseen on riittävät resurssit kuntien nykyisen verotulojen tasausjärjestelmän mukaisesti. Maakuntaveron tasoon ei saa tulla suuria maakuntien välisiä eroja, koska se vaarantaisi perustuslainkin mukaisen tasa-arvon varsinkin sosiaali- ja terveyspalveluihin.

Rahoituskriteerit sekä kustannusten tarkistus

Polvijärven kunta näkee hyvänä, että maakunnan työttömyys on olennainen rahoituksen laskentatekijä, koska työttömyys on maakunnan alueella erittäin korkea.

Muiden tehtävien rahoituskriteerien osalta Polvijärven kunta esittää myös muutosta asukastiheyskertoimen laskentaan. Perusteissa on oikeutetusti todettu harvan asutuksen aiheuttavan lisäkustannuksia maakunnille. Asukastiheyskertoimen laskeminen perustuen maakunnan maapinta-alaan ei kuitenkaan ole oikea ja oikeudenmukainen kriteeri vesistöjen pilkkomissa maakunnissa kuten Pohjois-Karjalassa. Vesistöt aiheuttavat pidempiä matkoja ja näin ovat osaltaan lisäämässä kustannuksia. Oikeutetumpi kriteeri on asukastiheyden laskeminen maakunnan kokonaispinta-alasta, jolloin vesistöisyys tulee osaltaan huomioiduksi. Sama kriteerin laskentamuutos tulee toteuttaa myös sosiaali- ja terveydenhuollon puolella. Esimerkiksi Pohjois-Karjala on vesistöjen rikkoma maakunta, eikä maakunta saa tästäkään huolimatta saaristoisuuskriteerin kautta mitään maakuntarahoitusta. Tämänkin takia maakuntaliiton esittämä asukastiheyskerroin on oikeutettu. Mikäli asukastiheyden laskenta ei onnistu esitetyllä tavalla, tulee kriteereihin lisätä joku erilaisia aluerakenteita kuvaava laskentamuuttuja.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kriteerin painoarvoa maakuntien rahoituksessa tulee lisätä selvästi siitä tasosta, mitä lakiesityksessä todetaan. Vain vajaan prosentin osuus on liian vähäinen tässä erittäin tärkeässä tehtävässä, missä oikeat toimet ja onnistuminen ovat juuri niitä tekijöitä, joilla tavoiteltua kustannusten nousua saadaan leikattua. Kriteerin painoarvoa on tärkeää nostaa, koska tätä kautta saadaan maakuntien toimintaan terveyden ja hyvinvoinnin edistämisessä kannustavuutta. Kriteerin painoarvon tulee olla 5 %, mikä korostaisi oikeutetusti myös koko sosiaali- ja terveystalouden uudistusta. Vastaava osuus rahoituksesta otettaisiin pois asukasperusteisesta kriteeristä.

Maakunnan rahoituksen harkinnanvarainen korottaminen tulee olla viimesijainen keino saada taloudeltaan vaikeuksiin ajautunut maakunta kuntoon. Hyvin arveluttavaa on se, että harkinnanvaraisen avustuksen myöntäminen jollekin maakunnalle merkitsee lakiesityksen mukaan sitä, että vastaava rahoitus otetaan pois muilta maakunnilta. Mikäli maakunnan toimintojen kannalta merkittävän suuri maakunta olisi harkinnanvaraisen lisärahoituksen kohteena, merkitsi se muille maakunnille varsin suuriakin menetyksiä.

Maakuntien talous tulee olemaan tiukoilla muutenkin ja yhtäkkinen rahoituksen siirto toiseen maakuntaan ei ole perusteltua. Niin pitkään kuin maakunnilla ei ole verotusoikeutta ja sitä kautta pelivaraa talouteen, voi ainoastaan valtio osallistua maakuntien mahdolliseen taloudelliseen auttamiseen. Pahimmillaan suuren maakunnan tukeminen saattaa käynnistää heikentyvän talouden dominoefektin myös muihin maakuntiin, kun niiden rahoitusta vähennetään €/asukas periaatteella kuten lakiesityksessä kirjataan.

Valtion maakunnille osoittaman rahoituksen indeksitarkitus toteutetaan lakiesityksessä eri tavalla sosiaali- ja terveydenhuollon sekä toisaalta muiden tehtävien osalta. On hyvä, että sosiaali- ja terveydenhuollon rahoituksen tarkistuksessa kahtena aloitusvuonna maakuntaindeksin päälle tehdään 1,0 prosenttiyksikön lisäys. Tämä helpottaa ja pehmentää edes jossain määrin niitä suuria talouspaineita, joita varmasti kaikilla maakunnilla tulee eteen. Jatkossa maakuntaindeksin päälle tuleva 0,5 prosenttiyksikön lisäys ei ole riittävä huomioiden ikääntymisen tuomat kustannusten kasvupaineet sosiaali- ja terveydenhuollossa. Maakuntien on pakko tehostaa toimintoja ja toivottavaa on, että tämä ei vaaranna palvelulupausta.

Sen sijaan muihin maakunnan tehtäviin esitetty kustannustenkasvun indeksimalli on riittämätön, koska maakuntien vastuulle jää 70 % kustannustason noususta. Tämä tulee väistämättä merkitsemään sitä, että muiden kuin sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä joudutaan vuosi vuodelta hoitamaan yhä pienenevin resurssein. Kun kyse on kuitenkin maakuntien aluekehittämisenkin kannalta tärkeistä tehtävistä, tulee tämä merkitsemään todella tiukkaa priorisointia ja uhkaa mm. tärkeiden elinvoimapalvelujen tuottamiseen. Esityksenä on, että kustannusnoususta tulee korvata esitettyä enemmän maakunnille, jotta lakisääteisten palvelujen järjestäminen ei vaarannu.

Lisäksi kustannusten tarkistukseen liittyvässä 5 §:ssä on tärkeää tarkentaa mitä tarkoitetaan sillä, että tarkistuksen pohjana olevista käyttökustannuksista vähennetään maakuntien perimät asiakas- ja käyttömaksut. Pitävätkö nämä maksut sisällään mm. ne tulot, jotka maakunta saa mm. mahdollisista palveluiden myynnistä? On tärkeää, että tiukasti valtion sääntelemässä maakuntien taloudessa olisi verotusoikeuden puuttuessa edes jonkinlaista mahdollisuutta saada lisätuloja ilman, että ne heti eliminoidaan pois.

Lisäksi

Kysymyksessä oleva lausuntopyyntö koskee maakuntien rahoitusta koskevaa lakiluonnosta. Polvijärven kuntaa pitää kokonaisuuden ja kuntien kannalta välttämättömänä peruskysymyksenä sitä, että maakuntien rahoituksen lisäksi turvataan myös peruskuntien rahoitus maakuntahallintoon siirtymisen jälkeenkin.

Valtiovallan tulee turvata kuntien riittävä verotusoikeus ja valtionosuuksien taso. Ei ole perusteltua saattaa myöskään kuntia taloudelliseen ahdinkoon maakuntahallintoon siirtymisen yhteydessä.

Polvijärvellä 11. huhtikuuta 2017

POLVIJÄRVEN KUNTA

Pekka Kuosmanen
va. kunnanjohtaja

Heikki Hallikainen
kunnankamreeri